

УДК 341.232

І.М. КОЛОДІЙ, канд. юрид. наук,
 Навчально-науковий інститут права і соціальних
 технологій Чернігівського національного
 технологічного університету
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7811-2457>
ResearcherID: <http://www.researcherid.com/rid/F-4727-2016>

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК СПІВПРАЦІ ДЕРЖАВ В РАМКАХ ВСЕСВІТНЬОЇ МИТНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Ключові слова: Всесвітня Митна Організація, міжнародні вимоги та стандарти, митне регулювання, міжнародне співробітництво

Економічна інтеграція держав базується на міжнародній торгівлі, яка виступає гарантією розвитку внутрішньої економіки. Національні законодавства держав, з метою захисту своїх економічних інтересів, містять положення, що створюють певні бар'єри для міжнародної торгівлі та вільного руху товарів. Створюючи інтеграційні об'єднання, держави встановлюють правила торгівлі та надають одна одній пільги на взаємній основі, і, з поглибленням інтеграції, поступово знижують торговельні бар'єри. На міжнародному рівні встановленням правил торгівлі та усуненням її бар'єрів займаються відповідні міжнародні організації.

Останніми роками спостерігаються швидкі темпи зросту зовнішньоторговельного обігу та збільшення зовнішньоекономічних операцій у валовому внутрішньому продукті різних держав, які характеризують рух держав до глобалізації. Явище глобалізації охоплює практично всі сфери суспільної діяльності, не є виключенням і митні відносини. Історично формуючись на кордоні дії зовнішніх і внутрішніх факторів, митні відносини відіграють роль певного регулятора, свого роду бар'єру, який перешкоджає імпорту, а в окремих випадках транзиту або експорту товарів.

Важливою передумовою розвитку міжнародної митної справи є збільшення торговельних потоків між державами, що потребує, в свою чергу, зближення митних систем держав з метою сприяння торгівлі та її спрощення. У сучасних умовах торговельні відносини залишаються найбільш масштабними за обсягами та випереджають валові показники міжнародного інвестування, кредитування, поступаючись лише угодам на міжнародних валютних ринках. Міжнародна торгівля – це джерело економічного розвитку значної кількості учасників глобальної економіки, що обумовлює велику увагу світових інституцій і держав до проблем організації та функціонування міжнародної торгівлі, насамперед уніфікації підходів до її здійснення, а також спрощення переміщення товарів між державами.

Окремі аспекти інтеграції національних митних систем та формування єдиного митного середовища в умовах глобалізації економіки досліджувались у роботах таких науковців, як І.Г. Бережнюк, Н.Є. Буваєва, Є.В. Додін, Ю.М. Дьомін, С.В. Ківалов, Б.А. Кормич, Я.І. Музика, К.І. Новікова, П.В. Пашко, С.М. Переполькін, К.К. Сандровський, В.В. Ченцов та ін. Вони створили теоретичне підґрунтя дослідження функціонального значення митних органів в системі державного управління, але малодослідженими залишаються питання програм інституційного розвитку та їх роль у забезпеченні ефективної взаємодії і співпраці держав у сфері митного регулювання. Метою статті є комплексний огляд існуючих і перспективних програм інституційного розвитку митного законодавства та їх роль у забезпеченні ефективної взаємодії і співпраці держав у сфері митного регулювання.

Митне регулювання являє собою систему норм, яка постійно розвивається, знаходячись в залежності від процесів міжнародного митного співробітництва. Безпека міжнародної торгівлі пов'язана з захистом всього ланцюга послідовних етапів міжнародного товарообміну – з моменту відправлення товару з країни-експортера до його надходження в країну призначення. Відповідно, в умовах сучасної

зовнішньоекономічної діяльності, ефективно митне адміністрування видається неможливим силами митних органів однієї держави.

Найбільш концентрованим проявом міжнародного митного співробітництва виступає діяльність Всесвітньої митної організації (ВМО, Рада митного співробітництва, WCO – World Customs Organization), яка є єдиною міжурядовою організацією зі штаб-квартирою в м. Брюсселі (Бельгія), що зосереджена виключно на питаннях митної справи. На сьогодні до Всесвітньої митної організації входять 180 держав, які охоплюють митними процедурами приблизно 98 % світової торгівлі [1], в тому числі і Україна [2].

Необхідно зазначити, що розпочавши свою діяльність у складі лише сімнадцяти європейських держав, Рада митного співробітництва достатньо швидко перетворилася на світовий центр систематизації та вдосконалення норм міжнародного митного права. Вже у 1984 році, враховуючи необхідність більш детального ознайомлення з потребами всіх держав-членів та їх широке географічне представництво, в організації було прийнято рішення про застосування системи регіонального представництва. У зв'язку з цим, ґрунтуючись на цілому спектрі чинників, таких як робоча мова, географічна наближеність, вже існуючий порядок регіональних структур інших міжнародних організацій, в рамках Ради митного співробітництва було засновано шість робочих регіонів, а саме: Східна та Південна Африка; Західна та Центральна Африка; Північна Африка, Близький та Середній Схід; Далекий Схід, Південна та Південно-Східна Азія, Австралія та Тихоокеанські острови; Північна, Південна, Центральна Америка та Карибський басейн; Європа. Згодом, у 1994 році, універсальний міжнародно-правовий статус Ради митного співробітництва було визнано всіма її державами-членами шляхом запровадження другої неофіційної назви – «Всесвітня митна організація» [3, с.32].

Діяльність Всесвітньої митної організації на сьогодні зосереджена в таких сферах: вирішення питань безпеки та покращення світо-

вої торгівлі, розвиток потенціалу національних митних служб, боротьба з підробками та контрафактом. Мета створення ВМО полягає не лише в утворенні виконавчого апарату, необхідного для реалізації положень конвенцій, прийнятих під її егідою. Організація має достатньо широкі повноваження для того, щоб, як зазначається в установчому документі, «забезпечити максимально високий рівень узгодженості та уніфікованості їх митних систем і посилити вивчення проблем, які виникають в ході розвитку та покращення митної техніки і митного законодавства» [4].

Виступаючи спеціалізованою міжурядовою міжнародною організацією в сфері митної справи Всесвітня митна організація приймає активну участь у створенні норм міжнародного права, сприяючи тим самим розвитку такої галузі міжнародного публічного права як міжнародне митне право [5, с.162]. Правотворча діяльність Всесвітньої митної організації достатньо багатогранна. В наш час широко визнається положення про наявність двох складових правотворчої діяльності міжнародних організацій: а) безпосередня участь у створенні норм міжнародного права (власне нормотворчість міжнародних організацій); б) участь у правотворчому процесі, що здійснюється державами (допоміжна правотворча функція міжнародних організацій) [6, с.38–39]. На нашу думку, обидва вказані напрями міжнародної правотворчості характерні для Всесвітньої митної організації.

Організація розробляє і подає державам-членам пропозиції та рекомендації, які стосуються різноманітних напрямів їхньої діяльності у митній справі, здійснює підготовку проектів конвенцій і поправок до вже існуючих конвенцій з митних питань, співпрацює з іншими міжурядовими організаціями з питань, що входять до її компетенції тощо. Встановлює такі відносини з Організацією Об'єднаних Націй, її головними органами, допоміжними і спеціалізованими закладами та будь-якими іншими міжурядовими організаціями, які найкращим чином забезпечують співпрацю в досягненні відповідних цілей.

Рада може застосовувати необхідні заходи, що сприяють проведенню консультацій і співпраці з неурядовими організаціями, зацікавленими в питаннях, що входять до її компетенції.

Митна діяльність спрямована на захист суспільства та боротьбу з міжнародною організованою злочинністю, яка базується на принципах управління ризиками. У зв'язку з цим митні органи задіяні в широкому спектрі дій, які стосуються обміну інформацією, боротьби з комерційною фальсифікацією, підробок, контрабанди товарів (особливо сигарет і алкоголю), торгівлі наркотиками, викрадених транспортних засобів, підробки грошей, електронної злочинності, контрабанди зброї, ядерних матеріалів, токсичних відходів і зброї масового знищення. Примусова діяльність також націлена на захист інтелектуальної і культурної власності та забезпечення безпеки різновидів рослин і тварин. Отже, основна діяльність Всесвітньої митної організації в умовах світової глобалізації спрямована на надання державам-членам допомоги у досягненні найбільш ефективного здійснення процедур митного оформлення, організації роботи митних органів [7, с.355]. Її сконцентровано у сфері розробки міжнародних договорів з питань митної справи, зокрема, класифікації товарів, митної вартості, правил походження товарів, безпеки ланцюга постачання товарів, спрощення процедур міжнародної торгівлі, боротьби з порушеннями митних правил та незаконним переміщенням контрафактної продукції тощо.

Всесвітня митна організація зосереджує увагу на програмах інституційного розвитку задля надання підтримки при проведенні реформ митних служб шляхом вивчення питань, які стосуються міжнародного співробітництва в галузі митної справи; вивчення технічних аспектів митних систем, пов'язаних з ними економічних чинників; підготовки проектів конвенцій і поправок до них, розробки рекомендацій, що забезпечують однакове тлумачення і застосування конвенцій тощо.

Всесвітня митна організація забезпечує процес конвенціональної інституціоналізації світової торгівлі соціальної спрямованості. Перспектива розвитку ВМО реалізується в можливостях її трансформації в об'єкт інноваційного удосконалення людства. Це положення, поряд з розробкою конвенціональної інституціональної системи торгівельно-митної політики в рамках соціального інституту міжнародного митного співтовариства, також передбачає повноцінні зусилля всіх адміністративних органів держав-учасниць міжнародних організацій в реалізації всіх конвенціональних інститутів. Місія Всесвітньої митної організації полягає у формуванні спільної всесвітньої та національної внутрішньоторгівельної та митної політики. Спираючись на принцип узгодженості, Всесвітня митна організація передбачає створення сприятливого правового, економічного та стабільного простору, утворюючого умови для збереження та розвитку національного господарства, що не суперечить тенденціям та структурам міжнародних господарських відносин [8, с.7].

На сучасному етапі Всесвітня митна організація: приймає різноманітні рекомендації, які спрощують та уніфікують митні процедури; розробляє конвенції та інші документи; реалізує посередницькі та примирювальні функції у випадках виникнення спорів і конфліктів; вивчає питання співробітництва в митній сфері; досліджує технічні аспекти митної системи; поширює інформацію щодо митних процедур; співпрацює з іншими міжнародними організаціями. ВМО підтримує тісний зв'язок з Інтерполом, Службою контролю за наркотиками Організації Об'єднаних Націй та іншими організаціями.

Основні зусилля Всесвітня митна організація на сьогодні зосереджує на боротьбі проти міжнародного тероризму, наркоторгівлі, транскордонного обігу товарів і капіталів у нелегальних цілях, виявленні контрафакту та підробок. Як організації, яка відповідає за розробку та запровадження всіх митних конвенцій, процедур і рекомендацій їй прийшлося зіштовхнутися із рядом серйозних про-

блем, які вимагають більш тісної координації зусиль світового співтовариства в сфері міжнародної торгової та митної політики.

Глобалізація висуває перед митними адміністраціями нові виклики та стимулює уряди країн світу до пошуку нових, ефективніших інструментів забезпечення митної безпеки та захисту економічних інтересів держави. Відповідно, митна безпека включає в себе забезпечення безпеки торговельного ланцюга постачання та безпеку, що забезпечується боротьбою з контрабандою і порушеннями митних правил та тісно пов'язана з зовнішньоторгівельною безпекою, яка характеризує стан митних інтересів у сфері експорту та імпорту [9, с.176].

Відповідно, національними митними адміністраціями під керівництвом Всесвітньої митної організації вирішується широкий спектр задач, пов'язаних із адмініструванням транскордонного переміщення людей і вантажів, серед яких: формування прибуткової частини бюджету за рахунок збору митних платежів; забезпечення дотримання прав споживачів; питання національної безпеки тощо.

В даному контексті Всесвітня митна організація ініціює можливість забезпечення умов, за яких вищезазначені адміністративні заходи не ставали перешкодою на шляху міжнародного товарообміну. Іншими словами, перед національними урядами стоїть двояка задача: з одного боку забезпечити необхідний контроль за державним кордоном, а з другого – максимально сприяти спрощенню міжнародної торгівлі та безперервному функціонуванню ланцюга поставки товарів.

Ще одним важливим напрямом роботи Всесвітньої митної організації є боротьба з митною комерційною фальсифікацією, яка стала проблемою не тільки країн, що розвиваються, але й розвинутих країн. Правопорушники користуються кожною можливістю, щоб розробити різноманітні злочинні схеми в широкій мережі транспортних систем і торговельних зразків. Деякі аспекти митної комерційної фальсифікації, особливо в переоцінці, були пов'язані з підrobкою грошей. Такі при-

ховані незаконні джерела відтоку могли забезпечити кримінальні групи коштами для інших злочинів, таких як купівля-продаж зброї, контрабанда наркотиків тощо. Це становить нагальну проблему, особливо враховуючи різноманітність її форм і складність природи.

Для того, щоб ефективно запобігти і виявити комерційну фальсифікацію, митницям необхідно використовувати стратегічний багатогранний підхід, включаючи побудову єдиної митної системи і міжнародну співпрацю. З метою забезпечення своїх членів практичними порадами з цих питань, Всесвітня митна організація розробила міжнародні конвенції та деякі рекомендації. До того ж, у відповідь на прохання своїх членів побудувати міцну систему протидії комерційній фальсифікації ВМО запровадила ряд технічних матеріалів. Інструменти й технічний матеріал Всесвітньої митної організації можна класифікувати таким чином: технічні й навчальні видання; інструкції з проектування ефективної структури митної діяльності і здійснення контрольних заходів; двосторонні й багатосторонні інструменти для адміністративної допомоги, зокрема для кращого обміну інформацією; відділення комерційної фальсифікації в межах Мережі митної діяльності (CEN) для відомостей та форм оцінки ризиків членів Всесвітньої митної організації; модель спільних митних дій як новий і результативний інструмент у боротьбі з комерційною фальсифікацією [7, с.356–357].

На думку Н.Е. Буваєвої, діяльність Всесвітньої митної організації щодо розробки єдиних норм і норм-стандартів має значні переваги перед способами створення таких норм іншими організаціями або шляхом проведення міжнародних конференцій. Постійне вивчення ситуації у сфері, яка відноситься до компетенції організації, консультації між державами-членами організації, дозволяють глибоко вивчати найбільш проблемні питання, виявляти потреби та співпадіння інтересів різних держав, узгоджувати їх позиції та вчасно здійснити свій вибір [10, с.122].

Всесвітня митна організація співпрацює із регіональними і міжнародними організаціями з метою виявлення найкращих стратегій діяльності для протистояння проблемам, включаючи спільні проекти митної діяльності. Зростає кількість митних адміністрацій, котрі залучаються до цих міжнародних і регіональних проектів, які виявились дуже успішними, посилили кооперацію між митними адміністраціями, що обмінялись необхідною інформацією та поділились досвідом.

Співробітництво Всесвітньої митної організації з іншими міжнародними організаціями (як міжурядовими, так і неурядовими) є надзвичайно важливим методом її роботи. Зокрема, виділяють наступні види міжнародних організацій, з якими співробітничает ВМО: універсальні міжнародні організації; регіональні міжурядові організації; організації системи ООН; донорські організації; бізнес організації; академічні організації. Для забезпечення нормального виконання взятих на себе зобов'язань між Всесвітньою митною організацією і більшою частиною міжнародних організацій були укладені Меморандуми про взаєморозуміння [11, с.113].

Таким чином, робота Всесвітньої митної організації в умовах глобалізації стимулює світове співтовариство до усвідомлення зобов'язання допомогти малорозвиненим країнам, сприяти їх безпечній інтеграції до світової торгової системи та глобальної економіки. Всесвітня митна організація забезпечить технічну підтримку заходів щодо посилення ролі торгівлі в розвитку національних економік.

Досвід провідних країн світу свідчить про перехід від філософії збирання податків до філософії надання послуг суспільству і бізнесу з одночасним неухильним гарантуванням митних інтересів держави [12, с.46]. Переорієнтація від фіскальної до регулюючої функції має супроводжуватись змінами у ставленні до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, зменшені заборон і обмежень при перетині кордону, та, сприянні налагодженню торговельних відносин.

Серед світової спільноти широко розповсюджена домовленість про те, що необхідно приділяти більше уваги посиленню інституційних спроможностей митних адміністрацій країн, проте конкретних пропозицій щодо організації та запровадження цих покращень майже немає. До цього часу не існувало достатньо розвинутої та всеохопної стратегії, яка б мобілізувала міжнародну підтримку, розширила співпрацю між бізнес-структурами і забезпечила стандарти для розвитку інституційних спроможностей у митних адміністраціях розвинутого світу.

У митному контексті інституційні спроможності зазвичай розуміються як розвиток і досягнення певних вмінь, компетентності, інструментів, процесів та ресурсів, необхідних для покращення можливостей адміністрацій при виконанні їх функцій та досягненні поставлених цілей. Це широкий та всеосяжний процес, який включає всі аспекти митної діяльності і не може бути успішно виконаний при низькому технічному або слаборозвиненому забезпеченні. Наприклад, ефективне запровадження Угоди про оцінку митної вартості товарів СОТ потребує набагато більше, ніж проста державна угода. Зазвичай, це включає зміну законодавства, створення нової адміністративної інфраструктури, розвиток і запровадження нових систем та процедур, значне покращення вмінь і знань митних службовців [13].

Не існує універсальної моделі для сучасних митних адміністрацій, проте світова митна спільнота вважає, що всі заходи розвитку інституційних спроможностей на митницях повинні бути зосереджені на покращенні митної діяльності відповідно до кожного ключового принципу, визначеного в новій редакції Конвенції Кіото.

Слід також зауважити, що Стратегія розвитку інституційних спроможностей Всесвітньої митної організації розроблена для забезпечення потреб митних адміністрацій щодо інституційних спроможностей. Міжнародні конвенції Всесвітньої митної організації, угоди, та інші інструменти, є невід'ємними скла-

довими ефективного розвитку митних адміністрацій усього світу. Всесвітня митна організація надала необхідну інформацію для розвитку інституційних спроможностей. Тепер усе залежить від державних інституцій, які будуть запроваджувати принципи та дії, запропоновані у цій стратегії.

Підсумовуючи зазначимо, що в сучасних умовах розвитку міжнародної торгівлі ефективне здійснення зовнішньоекономічних операцій неможливе без інституту, який би регулював митні відносини на світовому рівні. Таким інститутом є Всесвітня митна організація. Це єдина організація у світі, яка надає рекомендації щодо здійснення митної справи на міжнародному рівні, працює над уніфікацією та гармонізацією митних процедур і сприяє захисту світової економіки.

Всесвітня митна організація визначила десять блоків, які слід запровадити та розвивати з метою сприяння торгівлі між країнами та підтримання стабільності надходжень від мита та митних платежів: глобальна співпраця митниць, управління координацією на кордоні, управління ризиками, співробітництво з підприємницькими колами, спрощення процедур митного оформлення відповідно до вимог Кіотської конвенції, підвищення загального та професійного рівня серед працівників митних органів.

Важливе місце серед них займає інституційне забезпечення, яке полягає у встановленні зв'язків між митними адміністраціями держав світу та міжнародними організаціями, в той час, як Всесвітня митна організація надає підтримку в процесі проведення реформ та модернізації митних служб.

Саме Всесвітня митна організація допомагає створити ефективну стратегію для виконання завдань, які є єдиними для усіх її членів; сприяє розвитку взаємовигідних відносин між митними організаціями країн світу; забезпечує інституційний розвиток митних органів та всебічне використання їх потенційних можливостей; запроваджує нові механізми державного управління у митній сфері з урахуванням новітніх змін у зовнішньому середовищі.

Відповідно, напрями роботи Всесвітньої митної організації різнопланові і стосуються міжнародної торгівлі та діяльності митних органів, але всі вони мають на меті створення уніфікованого та ефективного митного середовища.

ЛІТЕРАТУРА

1. World Customs Organization / Organisation Mondiale des Douanes : офіційний сайт Всесвітньої митної організації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wcoomd.org/en.aspx>.
2. Постанова Верховної Ради України «Про приєднання України до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва 1950 року» : від 19.06.1992 р., № 2479–XII // ВВ України. – 1992. – № 35. – Ст. 522.
3. Перепьолкін С. М. Історія міжнародного митного права: з 1891 року дотепер / С. М. Перепьолкін // European political and law discourse. – 2015. – Volume 2. – Issue 2. – PP. 28–33.
4. Міжнародна конвенція про створення Ради митного співробітництва : від 04.11.1952 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_184.
5. Урусов Т. Р. Международное правотворчество Всемирной таможенной организации / Т. Р. Урусов // Вестник Ижевск. гос. техн. ун-та. – 2007. – № 3 (35). – С. 162–165.
6. Крылов Н. Б. Правотворческая деятельность международных организаций / Крылов Н. Б. – М. : Наука, 1988. – 189 с.
7. Бережнюк І. Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти : монографія / І. Г. Бережнюк. – Дніпропетровськ : Акад. митної служби України, 2009. – 543 с.
8. Колодій І. М. Всесвітня митна організація: структура та функції / І. М. Колодій // Актуальні проблеми юридичної науки та практики. – 2015. – № 1 (1). – С. 5–12.
9. Новікова К. І. Глобалізаційні виклики митній безпеці держави / К. І. Новікова // Віс-

ник Запорізьк. нац. ун-ту. – 2012. – № 4 (16). – С. 174–180.

10. Буваева Н. Э. К вопросу о гармонизации правовых систем в сфере международно-правового регулирования таможенных процедур в рамках Всемирной таможенной организации / Н. Э. Буваева // Право и государство: теория и практика. – 2007. – № 6. – С. 120–123.

11. Музыка Я. И. Сотрудничество Всемирной Таможенной организации с другими международными организациями / Я. И. Му-

зыка // Закон и жизнь. – 2014. – № 8/2. – С. 109–113.

12. Haughton M. Achieving resource efficiency by customs administrations in a constrained economic climate: a critical examination / M. Haughton, S. Isotupa // World Customs Journal. – 2010. – Vol. 3. – PP. 43–62.

13. Marsilla S. I. Towards customs valuation compliance through corporate income tax / Santiago Ibanez Marsilla // World Customs Journal. – 2011. – № 1. Vol. 5. – PP. 73–89.

Колодій І. М. Вплив глобалізації на розвиток співпраці держав в рамках Всесвітньої митної організації / І. М. Колодій // Форум права. – 2016. – № 3. – С. 147–153 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2016_3_28.pdf

Досліджуються проблеми інтеграції національних митних систем та формування єдиного митного середовища в умовах глобалізації економіки. Розглядаються питання збільшення торговельних потоків між державами, що потребує зближення митних систем держав з метою сприяння торгівлі та її спрощенню.

Колодий И.Н. Влияние глобализации на развитие сотрудничества государств в рамках Всемирной таможенной организации

Исследуются проблемы интеграции национальных таможенных систем и формирование единой таможенной среды в условиях глобализации экономики. Рассматриваются вопросы увеличения торговых потоков между государствами, что требует сближения таможенных систем государств с целью содействия торговле и ее упрощению.

Kolodii I.M. The Impact of Globalization on Development of Cooperation between States within the World Customs Organization

The work represents a study of issues related to national customs systems integration and unified customs environment formation under conditions of economic globalization. The matters of increased interstate commerce flows requiring harmonization of customs systems of the states to promote and facilitate commerce are also covered therein.